

Таким чином, ефективність використання компетентного підходу залежить від навчальних умов і організації освітнього процесу, врахування сучасних вимог до яких дають можливість краще взаємодіяти вчителю та учню, сприяти формуванню майбутніх фахівців, готових до змін, до використання сучасних технологій, застосування креативності для покращення суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Гаврілова Л., Топольник Я. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання: наук. фах. вид. України*. К., 2017. (№5). С.1-14.
2. Гісь І. Інформаційні технології як засіб формування інноваційного освітнього середовища: методичні рекомендації. Луцьк, 2016. 56 с.
3. Колесник М.І., Соколюк О.М. Реалізація компетентного підходу у ЗЗСО. Збірник праць Шостої міжнародної конференції «Нові технології в освіті для всіх. К., 2023, С.405-411.
4. Кремень В.Т. Інновація в контексті науки і освітньої практики. *Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір*. К. 2018. С.8-16.
5. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи. *Формування інформаційно- комунікаційних компетентностей у контексті євро інтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору*. Київ, 2014. С. 7-16
6. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. К., 2017.№6. С. 3-12.
7. Пометун О. Компетентнісний підхід найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2015. № 1. С. 65–69.
8. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. К.: Рідна шк., 2021. №8-9. С. 4-8.
9. Химинець В. Компетентнісний підхід до майбутнього професійного розвитку учня. URL : <http://zakinp.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення 20.03.2023).

МОСЯ Ірина

*канд. пед. наук, старша наукова співробітниця,
Інститут професійної освіти НАПН України,
Київ, Україна*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ФЕНОМЕНА

Анотація: У статті на основі логічних правил визначення понять запропоновано дефініцію поняття «професійна компетентність викладача фахового коледжу», виділено інваріантний (незмінний) і формувальний складники феномену.

Ключові слова: професійна компетентність, поняття, дефініція, викладач фахового коледжу, властивість особистості, здатність.

«PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SPECIALIST TEACHER COLLEGE: THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE PHENOMENON»

Abstract: In the article, based on the logical rules for defining concepts, a definition of the concept of «professional competence of a teacher of a vocational college» is proposed, the invariant (unchanging) and formative components of the phenomenon are highlighted.

Key words: professional competence, concept, definition, professional college teacher, personality trait, ability.

В умовах тих викликів, які постають перед нашим суспільством у зв'язку з розв'язаною РФ війною, суттєво посилюються вимоги до підготовленості фахівців закладами професійної освіти, зокрема, до кваліфікації фахових молодших бакалаврів. Випускники фахових коледжів вже з перших днів роботи за фахом мають конструктивно, творчо розв'язувати виробничі ситуації, демонструвати здібності самостійно опановувати новітні виробничі технології, здатність безперервного навчання впродовж життя. Актуальність проблеми посилюється в контексті входження України до європейського освітнього простору, що вимагає від кожного коледжу, кожного закладу професійної освіти створення такого освітнього середовища, яке сприяє продуктивному опануванню студентами програмованих знань, надає можливість оволодіти практичним досвідом, розвиває творчі здібності майбутніх фахових молодших бакалаврів.

Загально визнано, що центральним, домінуючим чинником активізації навчання студентів виступає педагогічна діяльність викладача, його здатність реалізовувати таку суб'єкт-суб'єктну взаємодію, яка забезпечує всебічний розвиток особистості студентів, їх талантів і творчих здібностей. Мова про професійну компетентність викладача як його можливість, готовність і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність.

Оскільки в наявній науковій літературі поки що немає єдності думок учених щодо сутності поняття «професійна компетентність викладача фахового коледжу», зупинимо увагу на уточненні його визначення. Послугуючись положеннями логіки щодо визначення понять, відмітимо такі позиції:

– поняття – це знання суттєвих особливостей, властивостей, рис предметів, явищ дійсності, зв'язків і відношень між предметами;

– зміст поняття – це сукупність суттєвих характеристик (властивостей, сторін) предмета чи явища, що відображаються у свідомості людини за допомогою даного поняття; суттєвими є ті властивості класу предметів, за якими вони відрізняються між собою;

– під об'ємом поняття розуміють кількість предметів, явищ, що охоплюються цим поняттям (або відображаються у свідомості людини за допомогою цього поняття);

– під дефініцією (визначенням) поняття у логіці розуміють операцію, яка розкриває його зміст чи встановлює значення терміну, що його позначає;

– поняття, що відображають суттєві загальні ознаки класу об'єктів, називають *родовими або родами*; поняття, що відображають характеристики (властивості, сторони) окремих об'єктів і характеризуються меншим ступенем загальності називають *видовими або видами*.

Щодо предмета нашого дослідження, то у родо-видових відношеннях знаходиться така ланка понять: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність викладача», «професійна компетентність викладача фахового коледжу». Зокрема, поняття «професійна компетентність» є видовим по відношенню до родового поняття «компетентність»; у свою чергу, «професійна компетентність» є родовим поняттям щодо поняття «професійна компетентність педагогічного працівника». Нарешті, у цій низці понять «професійна компетентність викладача фахового коледжу» є видовим до решти родових для нього понять. На українському науковому полі і в освітній практиці визначено, що:

– *компетентність* – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей (Закон України «Про вищу освіту» [2]);

– *компетентність* – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту» [3]);

– *професійна компетентність* – здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку (Закон України «Про державну службу» [4]);

– *професійна компетентність* викладача – це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність [5]; спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Звернемося безпосередньо до визначення поняття «*професійна компетентність викладача фахового коледжу*». При цьому будемо орієнтуватися на такі логічні правила визначення понять [1]:

- визначення повинно бути ясным, чітким і зрозумілим.
- визначення не повинно утворювати в собі кола;
- визначення має бути пропорційним: об'єм поняття, яке визначається, повинно бути рівним об'єму поняття, яке є визначальним;
- не існує абсолютно завершених і абсолютно досконалих визначень;
- видові поняття мають виключати один одного – один предмет входить в об'єм тільки одного видового поняття;
- сформульовані видові поняття мають бути найближчими видовими поняттями даного родового (не слід перескакувати через види);
- визначення має вибудовуватися без заперечень.

Насамперед, визначимося з суттєвою родовою ознакою. Варто відмітити, що і в щойно наведених дефініціях компетентності, і в науковій літературі при визначенні цих понять учені, найчастіше застосовують такі родові ознаки: «здатність»; «особистісне утворення»; «індивідуально-психологічна характеристика»; «властивість особистості»; «якість особистості»; «готовність» тощо. Словник української мови витлумачує поняття «здатність» як «властивість за значенням *здатний*» (1), як «природне обдарування, здібність» (2). У свою чергу, поняття «властивість» декларується як «якість, ознака, характерні для кого, чого» [6, с. 703]. Не зупиняючись докладно на термінологічно-лінгвістичному аналізі решти термінів, які порівняно рідше використовуються ученими у вказаних дефініціях, найближчою родовою ознакою вибираємо «*інтегративну властивість особистості*» (*інтегративний* – той, що об'єднує частини в ціле, суцільний, цілісний).

Орієнтуючись на наведені вище логічні правила визначення понять, у дослідженні обґрунтовано такі суттєві видові ознаки професійної компетентності викладача фахового коледжу: кваліфіковане виконання трудових функцій педагогічної діяльності; комплекс психолого-педагогічних, методичних, методологічних, екологічних, та ін. знань; уміння навчально-методичної роботи, навички виховання і розвитку особистості студентів; морально-етичні цінності; професійні якості; результат – достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.

Відтак, *професійну компетентність* викладача фахового коледжу визначаємо як *інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.*

Природно, для кваліфікованого здійснення викладацької, виховної, методичної та ін. діяльності викладач має володіти педагогічними здібностями, природну основу яких складають задатки. Відтак, у структурі досліджуваного феномена вартує виокремити інваріантний (незмінний) і формувальний складники. Послугуючись результатами структурно-функціонального аналізу педагогічної діяльності цих фахівців, виділено такі структурні компоненти професійної компетентності викладача фахового коледжу:

мотиваційно-ціннісний – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму;

когнітивно-інформаційний – включає комплекс теоретичних і технологічних (процедурних) знань, що передбачає володіння відповідними способами і прийомами розв'язання соціально-педагогічних проблем;

поведінково-діяльнісний – презентує цілісний, взаємопов'язаний комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем закладу фахової передвищої освіти своїх трудових функцій;

особистісно-рефлексивний – включає уміння визначати резерви свого кар'єрного зростання, навички регулювання власної життєдіяльності, здатності до рефлексії у педагогічній діяльності;

емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан при розв'язанні педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в освітньо-виховному середовищі коледжу; наполегливість у саморозвитку, самовдосконаленні.

Список використаних джерел:

1. Логіка : навч.-метод. посіб. / Пасько та ін. ; ред. В. Бурега. Донецьк : Дон ДДУ, 2004. 75 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 28.12.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.04.2022).
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 9.05.2022).
4. Про державну службу : Закон України від 05.09.2017 р. № 899-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 09.10.2022).
5. Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Гурін Р. С. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. : Знання, 2012. 390 с.
6. Словник української мови: в 11 томах. 1970. Т. 11. 703 с.

ОСТАПЕНКО Анна

д-р філос. наук, наукова співробітниця,

Інститут професійної освіти НАПН України,

Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФАХОВИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Анотація. У тезах висвітлено сучасний стан та основні питання реформування системи професійної освіти її взаємозв'язок з ринком праці на основі управління закладами професійної освіти, підвищення суспільного попиту професійної освіти, поширення профорієнтаційної роботи серед здобувачів освіти. Також висвітлено основні проблеми професійної освіти на фоні реформування професійної освіти.

Ключові слова: професійна освіта, фахові коледжі, соціальне партнерство, децентралізація освіти, модернізація освітньої системи навчання.